

LEIBNIZ, CRÍTIC DE LOCKE

Entre els crítics del pensament de Locke des de posicions racionalistes, sens dubte el més significatiu fou Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) que dedicà els «*Nous Assaigs sobre l'enteniment humà*», un text gruixut, [de més de 640 pàgines en l'edició catalana (a cura de Josep Olesti, Barcelona: Ed. 62, 1997)] a discutir les tesis de l'«*Assaig sobre l'enteniment humà*» de Locke. El llibre de Leibniz consisteix en un llarg debat entre dos personatges 'Teòfil' (ell mateix) i 'Filaletes' (Locke). El va començar a escriure possiblement l'any 1703, tot i que sembla que els primers esborranys eren anteriors (1687), i no el va publicar mai, ja fos perquè entre tant Locke havia mort (1704) o perquè era conscient que les dues perspectives resultaven molt diferents. En el fons, Leibniz pretenia integrar l'empirisme en el racionalisme, mostrant que l'experiència és un principi de pluralitat i de confusió que necessita un ordre racional en què integrar-se.

Leibniz va intentar debatre amb Locke, a qui admirava profundament, en forma epistolar però aquest s'hi negà. Com diu el propi Leibniz al Prefaci: «Atès que l'*Assaig sobre l'enteniment*, escrit per un anglès il·lustre, és una de les obres més belles i estimades del nostre temps, he pres la resolució de fer-hi remarques perquè en haver meditat des de fa temps sobre el mateix assumpte i sobre la major part de les matèries que s'hi toquen he cregut que seria una bona ocasió per a fer-ne aparèixer alguna cosa, sota el títol de *Nous assaigs sobre l'enteniment*, i per a procurar als meus pensaments, posant-los en tan bona companyia una entrada més favorable».

Per a Leibniz, Locke «té més relació amb Aristòtil», mentre que la seva pròpia teoria estaria més a prop de Plató «tot i que l'un i l'altre ens allunyem en força coses de la doctrina d'aquests dos antics». Òbviament, la primera diferència rau en el fet que Locke no accepta les idees innates. Per a Leibniz: «els sentits, bé que necessaris per a tots els nostres coneixements actuals, no són suficients per a donar-nos-els tots [els coneixements], puix que els sentits no donen mai res més que exemples, és a dir, veritats particulars o individuals. Ara bé, tots els exemples que confirmen una veritat general, siguin en el nombre que siguin, no són suficients per a establir la necessitat universal d'aquesta mateixa veritat». En definitiva, per a Leibniz si una idea posseïx validesa universal no pot procedir de l'experiència, sinó de la raó.

Per a Leibniz: «les bèsties són purament empíriques i no fan més que guiar-se pels exemples, car mai no arriben a formar proposicions necessàries, fins on es pot jutjar; mentre que els homes són capaços de ciències demostratives». En definitiva: «només la raó és capaç d'establir regles segures i d'afegir el que manca a les que no ho eren».

En aquest sentit, no n'hi ha prou amb la sensació en l'origen del coneixement: cal la reflexió. «Ara bé, la reflexió no és altra cosa que una atenció a allò que és en nosaltres, i els sentits no ens donen el que ja portem en nosaltres». O el que és el mateix, la capacitat reflexiva, per a Leibniz no prové dels sentits, sinó que és innata. Per a Leibniz, Locke no ha entès en quin sentit parla el racionalisme sobre les idees innates: «les idees i les veritats ens són innates com a inclinacions, disposicions, hàbituds o virtualitats naturals, i no pas com a accions».

En definitiva, Leibniz oposa a Locke que efectivament, no hi ha res en l'intel·lecte que abans no existís en els sentits, *excepte l'intel·lecte mateix*. Els principis innats són els que fonamenten la possibilitat d'entendre el que l'experiència ens mostra. Els principis innats estarien posats per Déu (que coneix 'a priori' allò que els humans coneixem 'a posteriori') i són la garantia de la veritat que podem buscar en

dos àmbits diferents: les veritats de raó (matemàtiques, lògica) i les veritats de fet (del món sensible i canviant). En la mesura que les veritats de fet són sempre provisionals, l'empirisme que es basa en fets contradictoris, seria per a Leibniz, una resposta insuficient al problema del coneixement.